

PRYZYSTOSOWAĆ (46) *vb pf i impf*

pf (38), *impf* (8) [*inf CzechEp* 272, *praes, part praes act*].

Oba o oraz a jasne.

inf przystosować (17). ◇ *praes* 1 sg przystosuję (5). ◇ *fut* 2 sg przystosujesz (1). ◇ 3 sg przystosuje (2). ◇ 3 pl przystosują (1). ◇ *praet* 1 sg m przystosowałem (1). ◇ 2 sg m -ś przystosowałeś (2). ◇ 3 sg m przystosował (6). ◇ 3 pl m pers przystosowali (1). *subst* przystosowały (1). ◇ *imp* 2 sg przystosuj (3). ◇ 1 pl przystosujmy (1). ◇ *impers con* by przystosowano (1). ◇ *part praes act* przystosując (2). ◇ *part praet act* przystosowawszy (2).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) i XVIII w.

I. Zestawi(a)ć ze sobą dwa elementy (34) :

1. *Dopasow(yw)ać, (z)robić tak, aby jedno było odpowiednie dla drugiego, zgodne z drugim; accommodare Mącz, Modrz, Cn; aptare Mącz, Cn; coaptare BartBydg; configurare, conformare Mącz [w tym: co (13)] (19) : BartBydg 214; Conformo, Prziiformuyę/ Xtałt biorę/ Prziiftofuię. Mącz 134b, 13a, 61c; [támże wyiawłzy onę fkorkę z pączkiem bacźnie wykroioną [...]/ wftaw ią w drzewo ná mieśce ktoreś nagotował/ wcińnawłzy iteż przyftofoawłzy dobrze obwáruy gliną/ y obwiázánim Cresc 1571 128; [Eneas] ízlub kończył Bogom obiecány. Ná págorku ocięty z gąłęzi poftáwił Wielki dąb/ y w ozdoby bechter go przypráwił/ [...] więc piérze krwią zroffone ná sobie/ Máiąc/ helm przyftofował/ y broń przyłomioną [aptat ... cristas telaque trunca XI 8]/ Y ná dwunaście mieyfcách zbroię przebodżioną VergKoch 307].*

przystosować do czego (5): KrowObr 14v; GórnDworz Q2; ále [mądrość] buia łobie w rozmyfle poczciwego człowieka iáko orzeł/ zázwdy z wyfoká vpátrując á káždy čás vwažíając gdzie co przyftoynie do czego przyftofować może RejZwierc 146; że gwiazdárkie náuki naprzod Krolowie Egipcycy wynáleźli/ w ktorey on Iulius Cefarz ták dálece przodek miał/ że ráchunek roku [...] do biegu słonecznego przyftofował ModrzBaz [16]v; Oczko 2.

przystosować czemu (3): w Hiłtoriach vbacząmy czo fię przed tym działo/ albo czo było ták od rozumnych iáko od íproftnych ludzi mowiono/ íktorych tych to zołobna rzeczy każdą/ iey włásiwemu czałowi mamy przyftofować. KwiatKsiąż H3v; [doktorzy] ták pilno fye bárzo władzáli/ áby ich [wód] włáności dośzedłzy/ chorobam przyftofować mogli: gdyż inřza do vżywánia zá pićie/ á do wárzenia/ á inřza do lékarřtw chorobam pomocna być ma Oczko 10, 16.

Zwrot: iron. »pięknje przystosować« (1): Y naprzod vkázuią ony słowá gdzie Pán mowi: [...] Wierzycie w Bogá wierzyte y w mię. [...] Ale było przydáć co po tych słowiech řtoi [...]. Abowiem ia w Oyczu á Ociec we mnie. [...] Y widzicie iuż ná oko iákoć to pińmo pięknie przyftofowali? SarnUzn D5v.

a. Nada(wa)ć odpowiedni, dobrze przylegający kształt (6) : *Mącz 127c; Zrąbiwłzy then Vpuřt [...]/ pátrż równoli zrąbiony iest. A iestliby ná iednym końcu był niłki/ á ná drugim wyřłzy/ tedy możefz drzewo przyftofować/ vciófawłzy iákoby klin Strum L3v.*

przystosować na co (1): zálóźże ón Fundáment/ Przecieśiami iáko długich potrzebá. Iestlibyć iedná nie przeřtála/ tedy drugą przyftofouy ná kóniec/ y trzecią y czwartą: tylé ilécby ich potrzebá. Strum L2v.

α. O ubiorze (3) :

przystosować komu (2): Configurare alicui toracem, Prziతోować [!] komu kábat. *Mącz* 127c, 134b.

przystosować na kogo (1): Czás przychodzi obáczyć lie pánowie Zołnierze/ Zbroie ná lie przyతోować odprowłzy kołnierze. *BielSpr* b2.

2. Odnieść (odnosić), (s)twierdzić, że jakieś słowa dotyczą kogoś a. czegoś; (po)traktować jakiś tekst jako potwierdzenie swego zdania; transfigurare PolAnt; accommodare, aptare, transferre Cn [w tym: co (12)] (12) :

przystosować do kogo, do czego (6): A batyż iuż/ iż nie o ćielefnych dziewicach Duch święty ty łowá rozumie/ iákoś ie ty fáłżywie do dziewic ćielefnych y śsalonych/ przyతోował? *KrowObr* 229; *SarnUzn* [F]2; *CzechEp* 171; *NiemObr* 8, 21; vważ v siebie przyczyny przerzeczone fráfunkow od Pána Bogá dopuřczonych: á iednę ábo kilká z nich/ do łamego siebie przyతోowawłzy/ vtul fię w płáczu/ y trofće twoiey. *LatHar* 578; [Przyతోuiąc tedy do náłzey rzeczy [tj. do sposobu używania pieniędzy]/ pieniądze łame z siebie nie czynią żadnego pożytku iáko czyni dom/ álbo rola *ŚmigłLichwa* 20].

przystosować komu (1): Y wnetże ku temuż Bogu obrácza łwą mowę: Wřtąpiłes ná wyřokości y poimałes bráńce álbo więźnie. Ktore iedná k łowá Apořthoł do Ephez.4. Kriřtuřowi włáfnie przyతోował. *SarnUzn* D6v.

przystosować ku komu, ku czemu (4): *BibRadz* 1.Cor 4/6; Nie zły przykład/ ktory/ prořę ćię/ przyతోuy iásniey ku rzeczy náłzey. *OrzRozm* B3; iż on [żartujący] wziąłwy tho łowo rząd [na konia]/ przyతోował ie ku inemu/ y vkazawłzy rząd [stojących]/ [...] odmienił włáfnóć łowá/ przeto dla tey wtorey trefności/ z dwuwykładnego łowá/ rzczenie było dáleko trefnieyřze. *GórnDworz* P8, O5.

Ze zdaniem dopełnieniowym nawiązującym do dopełnienia dalszego w zdaniu nadrzędnym [na kogo; to aby] (1): Abowiem coś perwey [!] powiedział tegoś wřzytkiego zapomniál/ y ná kápłany to łamy przyతోował/ áby oni tylko pod dwiemá ořobomá przyimowáli *KrowObr* 200v.

3. Przyrówn(yw)ać, (s)twierdzić, że coś (a. ktoś) jest podobne(-y) do czegoś (a. kogoś) lub tożsame z czymś; accommodare Modrz; transferre Cn [kogo, co] (3) :

przystosować do czego (1): Pięknie záprawdę y Páweł/ zálećiwłzy rozmáite dáry/ ktoremi członki iednego ćiałá ozdobione łą/ á przyతోowawłzy ie do ćiałá Rzeczypořpolitey/ ábo Zboru ś. rořkázue/ żeby [...] *ModrzBaz* 45v.

przystosować k czemu (1): Ale ielzće mieyřce Páwłá s. [...] k teyře Regule [interpretacji Pisma Św.] przyతోuyemy/ á vyrzeřz [...] że to pímo zá námi ielř *SarnUzn* F7v.

przystosować z kim (1): *CzechEp* 272 cf *Szereg*.

Szereg: »rownác abo przystosowác« (1): iż y oni teř temu iednemu Bogu řwiádectwo wydawáli/ onemu łámemu to iásnie przyczýtáli (niechcąc z nim y onego řyná zmyřłonego/ ktorego łobie łami vkowáli/ [...] tákře y ducha ś. rownác: ábo przyతోowác/ iż on łam ielř przez fię Bogiem: ktory/ y řynowi/ y duchowi ś. pánuie. *CzechEp* 272.

II. (Za)aplikować (12) :

1. *Przyłączyć (przyłączać), doda(wa)ć, przymocow(yw)ać; aptare Vulg; annectere, attexere, contexere Mącz [w tym: co (4)] (5) : Attexo, Pritkác [!]/ przisądzić/ prziftołowác. Mącz 453c.*

przystosować do czego (1): A gdychmy fie iuż o prawdzie námowili/ tu iuż muśimy ftałość do niey prziftołowác/ bo ty dwie pánie z iednego domu idą RejZwierc 85.

przystosować ku czemu (3): ná wierzch [sukni] Humerał włożył/ kthory sćiągnąwłsy páfem prziftołowác ku Pekthorálowi Leop Lev 8/8; Contexere extrema cum primis, Ošťáteczne ku pierwfzym prziftołowác. Mącz 453c, 244b.

a. [Dobudować [do czego]: teštámentem może káždy potomká fwego obowiązáć/ áby [...] dopuścił Sądádowi piętro do muru fwego prziftołowác SzczerbSpecSax 317 (Linde).]

2. *Uży(wa)ć, (za)stosować, wykorzyst(yw)ać jako narzędzie lub środek [co] (5) : Ku czemu [że matka jest lepsza od mamki] możem przytknąć onę rzecz kthorą czynił pan Kriřtus o prawdziwym páfterzu á náymniku [...]. Te flowá ácz nye bárzo należą náłsey rzeczy/ przedię flulfnye fie ye nam prziftołowác godzi. GliczKsiąż D3; Chwałę też y owo/ kiedy ktho podobieńftwo iákíe/ ábo przyrownánie wyrwie/ y foremnie ie prziftołuíe GórnDworz Q8.*

przystosować do czego (1): iáko ow łznur z wagą/ czo go murárze wzywáią/ kthory nie iedno łam profty ieft w łobie/ ále y tę łciánę proftą wczyni/ do ktorey go prziftołuíą. GórnDworz Gg5.

przystosować k(u) czemu (2): ListRzeż w. 17; K czemu iá [gorzałkę] prziftołuíelz Wielką w niey mocz poczuiefz LudWieś B5.

3. *Wyjaśni(a)ć, (z)interpretować [co] (2) :*

przystosować czym (1): A my nie wźięłifmy duchá tego fwiátá/ ále duchá kthory ieft z Bogá: ábyfmy wiedzieli co nam Bog dárował. Co też opowiedamy nie przez wyuczone powieści ludzkiey mądrości: ále przez náukę Duchá/ duchownym duchowne rzeczy prziftołuíąc [comparantes]. WujNT 1.Cor 2/13.

Zwrot: »dobrze przystosować« (1): Hic locus nifi dextre^m accomodetur [...] rc: Po náłzemu [tj. po polsku] ták/ To mieyfce [...] iefliby go dobrze nie prziftołowano/ może fie zdác że ie ku obcemu wyrozumieniu nakręcono/ áłbo ná kierowano. BudNT Hh6v.

Synonimy: I.1. przyformować, przykrawać, przykstałtować, przymierzać; 2. odnieść, odnosić; 3. przyrownawać, równać; II.1. przyściągnać, przypajać, przysadzić, przytkać, przywięzować.

Formacje współrdzenne cf STOSOWAĆ.

Cf PRZYSTOSOWANIE, PRZYSTOSOWANY

ALKa, ZCh